

CAPITOLUL 6

O moștenire psihoemoțională care ne face rău

Am calculat că, dacă ne întoarcem destul de mult în timp, noi descindem cu toții din mii de strămoși și că am moștenit câte ceva de la fiecare din ei.

ISAAC BASHEVIS SINGER

Noi moștenim o memorie inconștientă gigantică, cea a celor două neamuri ale noastre. Am văzut că ea este compusă dintr-un sistem de **credințe** (certitudini neverificate) și de **valori**, de **permisiuni** și de **interdicții**, dar și din toată **istoria evenimentelor** și **cea emoțională** a acestor două neamuri, din **secretele**, din **doliurile nerealizate** și din **dramele**, chiar tragediile lor, fără a uita **Istoria** și **Geografia**, care joacă un rol fundamental în viața fiecăruia, în fiecare generație. „Cadrul geografic, cultural și politic în care trăim contribuie la sculptarea peisajului psihic al individului și trebuie, în consecință, să fie luat în calcul în același fel ca mediul personal¹.“ Fie că este vorba de noroc, fie de nenorocire, de reușite sau de eșecuri în viața intimă, relațională, socială și profesională, de capacități și de calități sau de dificultăți într-un domeniu sau altul, de

¹ Clarissa Pinkola Estés, *Femei care aleargă cu lupii. Povești și mituri ale arhetipului femeii sălbatice*, Editura Niculescu, 2017.

fragilități fizice și psihice, de boli sau de o sănătate bună, noi moștenim toate acestea și mai multe încă.

Julien, 42 de ani: „Am conștientizat că sunt depresiv anul trecut: aveam psoriazis, eczemă, insomnii, migrene, slăbisem două kilograme în două luni. Avusesem deja un episod depresiv cu șase ani înainte, care a trecut destul de repede. Totul a început când a murit mama, acum un an. Am plâns mult, neputând suporta faptul că n-am fost prezent la decesul ei. Și m-am prăbușit la revenirea amintirilor din copilărie. Fusesem un copil maltratat și uitasem asta... Mama mă insulta fără încetare, m-a bătut mult, așa cum făcuse și mama sa cu ea. Tatăl meu n-a intervenit nicio dată, ba chiar părea uneori că asta îl amuză. Apoi a plecat de acasă „fără a lăsa altă adresă“, cum se spune, și m-am pomenit singur cu ea, foarte singur chiar, căci mă lăsa uneori s-o aștept două sau trei zile până se întorcea acasă. De-abia aveam 11 ani și învățasem să am grijă de mine, mă descurcam ca toate să fie în ordine și curate la întoarcerea acestei mame, pentru care se părea că nu prezentam prea mare importanță. Maltratarea și singurătatea l-au închis pe copilul care eram în tăcere – și m-am străduit să uit totul. Nu înțelegeam, mă întrebam ce putusem să fac ca ea să se îndepărteze de mine. Aproape că-i preferam injuriile și loviturile: cel puțin existam în ochii ei. Aș fi vrut să-i vorbesc înainte să moară, s-o întreb de ce, de ce se purtase așa cu mine. Totuși ea continuă să trăiască în mine: mă judec și mă critic în mod constant.“

Este imposibil să fie recenzate toate familiile în care se găsesc serii genealogice de persoane care suferă de depresie, de boala bipolară, de alcoolism, de dificultăți profesionale sau relaționale, de sterilitate sau de dificultăți de a procrea, precum și de o mulțime de alte probleme legate de această transmitere.

Memoria datelor și a dramelor

Cu sindromul de aniversare, suntem în prezența transmiterii unor reprezentări inconștiente, evocate prin intermediul unei date calendaristice.

NINA CANAULT

Inconștientul nostru conține o **memorie a datelor** foarte vie și foarte precisă și anumite coincidențe sunt uimitoare. Datele aniversare ale anumitor evenimente sunt inscripționate în marmura inconștientului genealogic, familial (și colectiv, de îndată ce sunt implicate mai multe familii: de la cel al unei mafii, la cel al uneia sau al mai multor națiuni, al unuia sau al mai multor popoare). Aceasta este **sincronicitatea**, descrisă de Carl Gustav Jung¹. Acest concept al nonhazardului, al noncoincidenței între două evenimente nu privește în mod evident numai situațiile dificile sau dramatice (pot exista coincidențe „fericite“). Această sincronicitate este reperabilă în similitudinile dintre datele de concepere sau de naștere ale unui copil și aniversarea decesului unui predecesor. Sau între datele căsătoriei sau ale unor evenimente fericite, între datele de ruptură, de îmbolnăvire, de accidentare, de exilare, de începere a unei boli grave. Din nefericire, aceste momente lasă mai multe amprente decât cele agreabile: suferințele – ocolite – n-au fost niciodată integrate și rămân nerezolvate. Lucrul acesta pare foarte nedrept pentru descendenți, victime inocente ale realităților dificile sau chiar dezastruoase survenite în viața unui predecesor. Ei retrăiesc nenorocirile unui strămoș, de-a lungul mai multor generații, în anumite familii.

¹ *Synchronicité et Paracelsica* („Sincronicitate și Paracelsica“), Albin Michel, 1998.

Depresiile sezoniere sunt legate în majoritatea cazurilor de moștenirea genealogică, survenind în jurul unui deces sau al unei traume familiale. Există depresii legate direct de un doliu, chiar foarte vechi, imposibil de trăit, prea dureros sau care apar când ritualul de înmormântare (sau de incinerare) n-a fost realizat. Acesta este un **sindrom de aniversare**. Efectul transgenerațional este și mai puternic încă atunci când există o similitudine de **prenume**. Una din prietenele mele detesta toamna și iarna. Ea îmi spunea, râzând, că probabil murise de frig într-o viață anterioară. Chiar la începutul războiului, ea a fugit din România sa natală, pentru a scăpa de nazism. Era doar o adolescentă. După o lungă ședere la Paris, pentru studii, a fugit peste Atlantic, în Florida, „unde este mereu cald.“ După război a aflat că mai mulți membri ai familiei sale muriseră de frig fugind în Carpații înzăpeziți... Printre ei era și o mătușă al cărei prenume îl poartă. Copiilor săi nu le este mereu frig, ei sunt doar sensibili la frig.

Juliette, 61 de ani: „Mama a murit la 62 de ani de o cardiomiopatie și suferea și de un diabet de tip 2. Eu am avut deja embolii pulmonare și două hepatite. Merg regulat la control cardiologic, căci presiunea mea sanguină este prea ridicată și tocmai am descoperit, la ultimele analize, că am diabet de tipul 2.“ Nu voia deloc să moară la 62 de ani, ca mama sa.

Anumite **evenimente traumatice**, dramatice, care lasă amprente, sunt legate de această sincronicitate, în plan individual sau colectiv. Câți copii au fost concepuți în ziua comemorării decesului unui bunic sau al unei bunici! Dorința inconștientă de a înlocui acest predecesor este la originea a numeroase concepere. Sincronicitatea se regăsește în funcție de vârsta părinților la conceperea sau la nașterea copilului: adesea, când el

ajunge la această vârstă se întâmplă ceva important în viața sa. Nu sunt întotdeauna niște „bizare coincidențe“.

Dacă moștenim cu toții, în mod inconștient, un mare număr de aniversări, **nu** toate datele similare descoperite într-un arbore genealogic țin de această sincronicitate. Ele nu au uneori niciun sens special și un profesionist va ști să țină seama de împrejurări. Am văzut pacienți care alcătuiau astfel o listă de date care corespundeau unele cu altele, încercând cu orice preț să le dea un sens referitor la propria viață, fără să fie posibil să se găsească între ele vreo legătură cu adevărat semnificativă.

Traumele, fie că sunt **fizice, psihice sau psihoafective**, sau de toate trei felurile, sunt engramate în inconștientul copiilor ce se vor naște și se transmit fără încetare. Un mare număr de evenimente care n-au fost integrate perturbă echilibrul seriei genealogice și construirea armonioasă a generațiilor următoare. Ele par de nedepășit, într-atât de profunde sunt traumele provocate, fie că sunt individuale, fie că sunt colective. Cum să dai alte explicații anumitor fapte? De exemplu, de ce atâtea persoane (din Țările de Jos, din Franța, din Spania, din Africa de Nord), fără să invoce alte motive decât „un impuls incoercibil venit din străfundul sufletului“, s-au convertit la iudaism? Printre ele, multe s-au străduit să facă cercetări genealogice și au descoperit că descindeau din marani (sau „convertos“), acei evrei din Spania masacrați sau constrânși să se convertească la catolicism (ori să simuleze convertirea) sau să fugă în Țările de Jos în majoritate, sub domnia Isabellei Catolice, din secolul al XV-lea. Toate au trăit această „reîntâlnire“ cu strămoșii lor îndepărtați cu o imensă emoție și mai ales cu o mare ușurare. Liniștite, ele au reînnotat firul cu originile lor inconștiente. Sentimentul lor de apartenență s-a putut

dezvolta în toată liniștea. O parte a memoriei lor genealogice se revelase. Nu este decât un exemplu printre atâtea altele.

Erika, 23 de ani, este o pacientă care are adesea coșmaruri însoțite de urlete, care o trezesc aproape în fiecare noapte. Ea strigă (îi spune partenerul ei): „Nu, mamă, oprește-te!“ Când era mică se temea foarte mult de „povestirile și de vorbele“ mamei sale. Astăzi ea a conștientizat că o mare parte din temerile sale aparțin acestei femei, ai cărei bunici, armeni, au suferit genocidul. De la o generație la alta, fantomele n-au încetat cu lamentațiile și țipetele de teroare. Erika a îndeplinit funcția de susținătoare a mamei sale și de derivat al fricilor ei. Ea are certitudinea că n-avem dreptul să reușim cu ușurință, că orice succes trebuie să fie fructul unor mari eforturi. „Totul trebuie să fie laborios în familia asta, nu este loc pentru superficialitate. Moartea dă târcoale peste tot. Atunci nu mai știi ce să faci: să aleg o cale relativ ușoară pentru mine sau să aleg dificultatea pentru a mă supune poruncilor părintești. Nu mai știu.“

Toate dramele istoriei, războaiele, exodurile, marile crize economice (ca cea din 1929 din Statele Unite), conflictele ideologice sunt responsabile pentru milioane de morți fără următor. Dacă aceste traume istorice au existat dintotdeauna, secolul al XX-lea deține tristul lor record: Stalin este responsabil pentru douăzeci și trei de milioane de morți, Mao Zedong pentru între treizeci și cincizeci și cinci de milioane (unii vorbesc de șaptezeci de milioane), Hitler (între 1935 și 1945) de aproximativ cincizeci de milioane. Aproape de o sută de milioane în total.

Myriam, 32 de ani: „Toată familia mea a murit în deportare, nu-i mai am decât pe părinții mei, care au reușit să se ascundă în timpul războiului. Noi nu vorbim niciodată despre asta, dar eu nu pot adormi dacă n-am o valiză [pregătită] lângă pat. Sunt gata să fug

foarte repede, dacă trebuie. Știu bine că asta este ridicol astăzi, dar fără ea nu pot adormi.“

Nicolas, 23 de ani, este depresiv. Părinții săi au divorțat când el avea un an și nu se înțelege cu niciunul dintre ei. Străbunicul său patern grec, al cărui prenume îl poartă, a fugit de genocidul la care turcii i-au supus pe greci, în acea epocă. Ambii săi părinți sunt depresivi. El nu doarme, nu reușește să se concentreze, se epuizează la serviciu, îi cade părul. Are senzația că n-are dreptul să trăiască și nu se simte nicăieri la locul său.

Zina, 45 de ani, este o femeie înaltă, slabă și ponderată, care vorbește cu reținere, cu privirea neliniștită. Își încheie aproape toate frazele cu semne de întrebare. Vorbind încet și cu o voce pe care ai numi-o temătoare, ea murmură că trăiește noaptea angoase pe care somniferele n-au reușit să le învingă. Ea face parte din mulțimea persoanelor obsedate de oroarea genocidurilor, chiar dacă reprezintă a treia generație a unei familii armenie, victimă a acestui coșmar. Se știe că a doua și a treia generație care urmează unui genocid sunt extrem de fragilizate. Deși s-a născut în Franța, armeană este limba sa maternă, element foarte important. Haosul masacrelor și teroarea fantomelor care suferă îi apar în fiecare noapte, într-atât încât a luat naștere în ea o frică viscerală de a adormi. Somnul o readuce la scenele de oroare pe care nu le-a trăit, dar pe care le cunoaște bine pentru că le-a auzit povestite de nenumărate ori: ele o obsedează, căci le poartă în ea.

Zina explică faptul că, atunci când trebuie să adoarmă, îi trebuie mult timp să respingă tristețea: este prea speriată. Așa cum este speriată când evocă „bărbații bărboși“ care, pe când era copil, reveneau în coșmarurile sale. Ea reprezintă, din nefericire, un exemplu pentru această realitate: emoțiile noastre sunt ultimii martori, involuntari, a ceea ce au trăit predecesorii noștri. Este îngrijorată și pentru că fiica ei de zece ani, care și-a exprimat dorința să învețe limba armeană, începe să dezvolte și ea un temperament

anxios. Toată familia sa a suferit genocidul înfăptuit contra armenilor și copiii săi nu doar că știu istoria lor, dar ea trăiește în ei.

Memoria doliurilor

Orice deces familial, care a avut loc înainte de propria noastră concepere, în timpul gestației sau puțin după nașterea noastră sau în timpul copilăriei noastre, este determinant.

ÉLISABETH HOROWITZ

A trăi un doliu, mai ales când este vorba despre o rudă sau despre cineva apropiat, este o experiență eminentamente dureroasă, având o gravitate și niște consecințe, uneori pe termen lung, pe care nu le cântărim bine întotdeauna. Căci influența psihică a defunctului continuă mult după moartea sa, asupra a numeroși membri ai familiei sale, de-a lungul a mai multe generații. Durerea va fi adesea și mai importantă atunci când persoana (adesea un membru al familiei) a fost idealizată, lucru pe care îl poate revela decesul său. Suferința se naște atunci mai mult din cauza dispariției mitului, decât din pierderea însăși.

Expresia „trăirea doliului“ a devenit curentă, banalizată. Numeroase lucrări îi sunt consacrate, unele indicând ordinea de urmat în exprimarea emoțiilor, ca și cum fiecare individ n-ar fi unic. Or, un doliu nu este terminat decât atunci când **despărțirea este acceptată**, integrată în realitatea celui/celei îndoliat/e. Ceea ce se poate dovedi îndelungat și greu, uneori imposibil. Căci pentru a admite moartea unei ființe dragi, trebuie să-i cunoști în același timp cauza/cauzele, martorii (dacă este posibil), dar și să știi ce secrete poate lua cu ea și să știi cu claritate care era natura sentimentelor pe care le aveai pentru ea. Ceea ce nu este deloc posibil, în cazul doliurilor nu pentru

proprii săi părinți, dar mai ales pentru bunici sau strămoși mai îndepărtați. Asta în vreme ce legăturile sufletești cu acești morți persistă de-a lungul mai multor generații. A revela niște secrete pe patul de moarte este un frumos cadou făcut celor vii: doliul va fi ușurat, depresia nu mai este de temut (cu excepția depresiei reacționale normale) și nici posibilele sinucideri sau repetări datorate identificărilor cu acest defunct și poate cu alții, necunoscuți până la dezvăluirea secretelor.

Din nefericire, secretele referitoare la decesele din familie împiedică orice proces de trăire a doliului și prin consecință o clară diferențiere între vii și morți. Ceea ce este la originea repetărilor transgeneraționale. Nici nu pot număra pacienții/pacientele cărora li s-a ascuns decesul unui părinte sau al unui bunic/al unei bunici. Sau cărora li s-au ascuns cauza și condițiile acestor dispariții pentru a menține iluzia unei familii perfecte sau pentru a proteja copilul „spre binele său“. Or, copilul, un adevărat „telepat“, suportă foarte rău să se simtă exclus și nu înțelege această tăcere. Să nu ne mai mirăm că are un somn dificil, coșmaruri, depresie, chiar dacă ea nu se declară decât atunci când el a ajuns adult. Ar trebui să li se permită copiilor (nu celor foarte tineri) să asiste la privegherile funebre (cu o simplă fotografie, în absența corpului), la rituurile de doliu, la înmormântări (sau incinerări), la ceremonii sau acte comemorative: ar fi scutiți de multe probleme. Tot așa cum ei au nevoie să li se explice cine a decedat, din ce cauză, când și cum. Înainte de toate, să li se „vorbească adevărat“, cum zicea Françoise Dolto, chiar despre sinucideri sau alte morți violente. Dar adulții au deja atâtea probleme cu propriile lor emoții și mai ales cu frica lor de moarte, încât ea devine imposibil de exprimat. Ce mesaj transmit acești adulți cu vorbirea reticentă

copiilor lor, tăcând în vreme ce micuții lor înțeleg mult mai bine decât ei din ce este făcută viața, inclusiv moartea?

Memoria secretelor

S-a remarcat de mult timp că o perioadă din viață ținută în secret față de o generație le poate perturba pe următoarele.

SERGE TISSERON

Un secret, mai ales dacă este ținut sub lacăt, este realmente foarte nefast. Noi moștenim o infinitate de **secrete**, care produc ineluctabil lucruri nespuse și minciuni proferate de persoanele (din familie), care ascund și falsifică adevărul. Secretele îi privesc în general pe predecesori, îndepărtați sau apropiați. **Aceste secrete, lucruri nespuse și minciuni sunt înscrise, după cum am arătat, în psihicul copiilor ce urmează să se nască, care le poartă inconștient povara de rușine și de culpabilitate, ce se transformă adesea în datorii familiale, pe care ei se cred obligați să le plătească pentru a repara onoarea familiei.** Rușinea pecetluiește adesea buzele: nu numai demnitatea familiei este în joc, dar și propria integritate a celui care știe, față de ceilalți. Datoriile corespund unor loialități inconștiente, ele fac parte din aspectele „rele“, dacă nu negative, din istoria celor două serii genealogice. Un clivaj se operează atunci: nu se transmite decât ceea ce menține o imagine pozitivă a strămoșilor, a familiei în general. Un secret lipsit de o reală gravitate poate ascunde altele mult mai dramatice. Tăcerea cu privire la problemele genealogice se înrudește cu un abuz de putere asupra persoanelor implicate, descendenții. Ei au dreptul să cunoască

adevărul, oricare ar fi el, chiar și numai pentru a nu reproduce indefinit comportamente nefaste, maladii.

Secrete de toate felurile

Cele mai multe reprezintă transgresări ale normelor sociale (norme care se schimbă cu timpul, lucru uitat prea adesea) și/sau familiale. Nu trebuie să vorbești despre problemele bănești (falimente, bancrute, ruinări și deposedări de orice fel, mizerie), despre faptul de a fi țintuit la stâlpul infamiei. Viața profesională este subiectul multor secrete (a fi șomer este o situație trăită uneori ca o rușine, care este ascunsă chiar rudelor celor mai apropiate): nu se vorbește despre dificultățile legate de serviciu și despre temerile de a-și pierde postul. Nici despre actele de delincvență, pe care familiile se străduiesc să le ascundă, fie că este vorba de un simplu furt, de o escrocherie sau de o crimă. Victima și asasinul nu sunt numiți, nici evenimentul. Procesele – chiar cele câștigate – și întemnițarea aruncă oprobriul asupra unei familii. Decăderea din drepturi pe plan național poate de asemenea să rămână secretă: nefericiții „dezertori“ din Primul Război Mondial i-au condamnat, fără să vrea, pe urmașii lor oprobriului public. După ultimul război, partizanii mareșalului Pétain au fost țintuiți la stâlpul infamiei, femeile care au întreținut relații cu soldații germani au fost tunse în public pentru a fi umilite – ele și familia lor. Viața erotică în special este plină de secrete: viață dublă, adulter, infidelitate, existență „destrăbălată“. Ca și tot ceea ce privește sexualitatea (subiect rămas tabu până în ultimele decenii): viol, incest, climat incestuos, copii născuți în afara căsătoriei, homosexualitate, transsexualitate. Când este vorba despre aceste tipuri de „rușini“, copilul este în mare pericol „să fie tentat să aibă el

însuși comportamente rușinoase, ca un mod de a regăsi în interiorul său această figură parentală disprețuită și de a comunica cu ea¹.“ Codurile de bună purtare ale societății noastre s-au schimbat mult: ceea ce trebuia să rămână secret este astăzi banalizat sau pedepsit de lege, ca violența conjugală, violul, incestul. Trăim într-o epocă în care oamenii vorbesc foarte ușor despre ei, prin intermediul media, a rețelelor sociale, a blogurilor și a chat-urilor: ele revelează lumii întregi părți din viață care – până la sfârșitul secolului trecut – trebuiau să rămână secrete. Asistăm chiar la o formă de exhibiționism, care nu este prea sănătos. Internetul înseamnă, parțial, sfârșitul vremii secretelor.

Raïssa, 32 de ani: Raïssa a venit [la consultație] ca să-mi vorbească despre viața sa sexuală cu soțul ei, José. Ea enunță mai multe certitudini: „O sexualitate agreabilă nu este compatibilă cu o relație de cuplu serioasă“, „O femeie căreia îi place sexul este o nimfomană, ea nu se stăpânește și își dă drumul.“ Știe că mama sa, înainte de a-l „suporta“ pe soțul ei, îl „suportase“ pe tatăl ei (la 15 ani) și pe bunicul ei: i-a mărturisit asta în ajunul căsătoriei sale. Poate că nu-și permite să fie mai împlinită decât mama sa în acest domeniu? Îi propun această idee Raïssei, care este răvășită. Nu este o începătoare în terapie și îmi mărturisește că a găsit deja mai multe „piste“ utile: la vârsta de 15 ani, ea însăși fusese abuzată de soțul uneia din surorile sale mai mari. Atitudinea sa față de José, spune ea, este cu siguranță în același timp o „răzbunare deplasată“ și o pedeapsă pe care și-o aplică pentru a nu fi știut să împiedice ceea ce s-a întâmplat în acea vreme. Ea adaugă, privind în pământ, că propria ei soră a inițiat-o în sexualitate, cu ajutorul exercițiilor

¹ Serge Tisseron, *Le drame d'Outreau* („Drama de la Outreau), în *Amour, haine et tyrannie dans la famille* („Dragoste, ură și tiranie în familie“) (sub conducerea lui Gérard Decherf, Anne-Marie Blanchard și Élisabeth Dar-chis), In Press, 2006.

practice. Nu avea decât 13 ani. Raïssa se autoacuză mult că a acceptat ceea ce ea califică drept „dezonorant și nesănătos“.

Lise, 25 de ani, își termină studiile la (Facultatea de) Litere. Nu s-ar fi gândit niciodată să consulte un terapeut dacă un prieten n-ar fi sfătuit-o insistent s-o facă. Cu câteva zile în urmă a suferit un viol, numit „de proximitate“, adică exercitat de un „prieten“, un elev din clasa sa, în care avea încredere. „Nu mi-aș fi putut imagina niciodată...“, spune ea. Ca majoritatea tinerelor ce sunt în această situație, la început n-a spus nimic. Apoi, deoarece nu reușea să-și controleze lacrimile, a sfârșit prin a-i mărturisi mamei sale, care i-a spus unui prieten etc. De altfel, această femeie este cea care mi-a telefonat să facă o programare pentru fiica sa: îi era atât de greu să vorbească încât am crezut la început că ea este cea care fusese violată. La sfârșitul ședinței, când fixam următoarea întâlnire, am întrebat-o dacă mama sa suferise fapte similare. După câteva secunde de gândire, ea mi-a răspuns că nu. Nu sunt sigură că pot s-o cred.

Lise își consumă tot timpul cu lacrimi și dușuri interminabile pentru a încerca să spele necurățenia corpului său. La ședința următoare, îmi spune că m-a mințit: „M-ați întrebat dacă mama suferise un viol sau un abuz sexual și v-am răspuns că nu. Asta e fals: la vârsta de 12 sau 13 ani, a fost supusă unui incest de către unchiul său.“ Atitudinea mamei sale când mi-a telefonat mă făcuse să pun această întrebare. Descriindu-mi modul în care se desfășurase violul, Lise îmi indicase deja această pistă, căci ea insistase mult asupra faptului că după ce se zbatuse mult, „receptase un fel de șoc“ fără ca băiatul s-o fi lovit și se simțise deodată parcă paralizată. „Ca și cum trebuia să suport asta“, adăugase ea.

Și alte subiecte fac parte dintre secrete: o meserie considerată drept „extravagantă“, (sau) „indecentă“ sau „nedemnă“ („Ce va spune lumea?“). Să nu uităm că de îndată ce o femeie este însărcinată, părinții copilului care se va naște proiectează

asupra lui un mare număr de speranțe: „Vei fi avocat, ca tatăl meu!“, „Va trebui ca el să ajungă în locul meu la uzină...“ etc. Viitorii părinți proiectează o infinitate de speranțe, conștiente și inconștiente, asupra acestui prunc pe care nu-l cunosc și de la care așteaptă atâtea.

Secrete din nou și mereu

Mezalianțele, convertirile, ideile politice interzise în familie, fără a uita – evident – agresiunile sexuale (directe sau indirecte), violența conjugală, întreruperile voluntare de sarcină făcute în silă („Tentativele de avort sunt memorate, nu ca amintiri, ci ca «memorie celulară», de către subiectul care le-a fost victimă¹“), procreările asistate medical (care n-au totuși nimic „respingător“) etc. fac parte din secretele de familie. Anumite boli sunt ținute secrete: a fost o epocă în care cuvântul „tuberculos“ era aproape o injurie. Astăzi, când patru mii de persoane decedază zilnic în lume din această cauză, această idee este depășită. Secretul înconjură bolile zise rușinoase (seropozitivitatea și SIDA de astăzi), dereglările psihice (un unchi „la azil“ reprezenta o decădere familială), ca și depresia sau burnout-ul, maladia bipolară, alcoolizarea în exces, încercările de sinucidere și sinuciderile. Cât despre diversele adicții (fie că este vorba despre produse sau despre comportamente, ca jocurile de noroc: a avea un jucător inveterat în seria sa genealogică nu este întotdeauna avuabil, dar dacă a delapidat și patrimoniul pe deasupra...), ele sunt trăite ca niște tare și nu ca niște suferințe, ceea ce totuși sunt. Willy Barral spunea:

¹ Willy Barral, *Corpul copilului ne vorbește. Istoria părinților se reflectă în simptomele copiilor*“, cuvânt-înainte de Anne Ancelin Schützenberger, prefață de Michel Cazenave, Editura Philobia, 2014.

„Corpul copilului este limbajul istoriei părinților săi¹” și urcăm astfel din generație în generație... În fiecare, psihismul copiilor purtători ai acestor secrete este informat: transmițerile se înscriu în ei, în marea Carte Familială.

Ororile ascunse

O altă categorie este foarte importantă, nu numai din cauza evenimentelor survenite, ci și din cauza repercusiunilor lor asupra mai multor generații. Este vorba despre tăcerea privitoare la războaie, masacre și genociduri. Este binecunoscut faptul că supraviețuitorii nu vorbesc despre asta și, dacă o fac, nu sunt ascultați: ceea ce descriu ei este imposibil de auzit. Anumiți autori, ca Elie Wiesel², s-au hotărât să scrie, cu durere și la mult timp după coșmar: „Noi am încercat să vorbim, spune el, ei nu puteau să ne asculte...!” Cum să povestești, cum să ascuți faptele inexprimabile ale ororii tranșeelor, ale terorii bombardamentelor sau ale oricărei alte forme de barbarie? Se pare că suferința ce nu poate fi numită îi face pe oameni muți și surzi. Trebuie uneori să insiști mult timp pentru a obține câteva crâmpie de informații și nu putem decât să ne înclinăm în fața acestei tăceri, încercând iar și iar să aflăm, să dăm nume – dacă nu chipuri – acestor necunoscuți pe care îi purtăm în noi. Dintotdeauna și pretutindeni au existat genociduri și masacre: incașii, amerindienii din nord și din Canada (în această țară genocidul început în 1859 a durat mai multe decenii și

¹ *Ibid.*, p. 20.

² Tocmai ne-a părăsit (la 2 iulie 2016). Își stabilise această misiune: „Întotdeauna, pretutindeni unde o ființă umană ar fi persecutată, eu nu voi păstra tăcerea.” A fost unul dintre foarte rarii scriitori care au scris despre memoria Shoah-ului.

încă mai sunt procese în curs de desfășurare), ruandezii, cecenii, protestanții, coreenii, cambogienii și atâția alții... Chiar și astăzi, fără a folosi cuvântul genocid, numeroase popoare sunt constrânse la exil ca să nu mai sufere maltratarile multiple pe care le îndură, din motive rasiale (în vreme ce s-a dovedit că rasele nu există) și/sau religioase sau economice. Franța, la capătul extrem al unui imens continent, a avut norocul să constituie ultima etapă a numeroaselor migrații care au îmbogățit-o, de-a lungul secolelor, cu toate culturile traversate, gravate în inconștientul uman.

Toată această barbarie umană (animalele sunt incapabile s-o facă la așa o scară) este imprimată în minusculele sisteme nervoase ale bebelușilor *in utero*, implantând doar disperare și ură în numeroase serii genealogice. Fiecare generație transmite trauma următoarei, fără să se oprească asupra suferinței și a spaimei, pentru a le integra definitiv și a-i proteja pe descendenții săi de această moștenire. Toți acești dispăruți, cu sau fără mormânt, rămân în memoriile transgeneraționale, până ce un descendent se hotărăște să se elibereze – și să-și liniștească astfel strămoșii.

Aceste secrete și minciuni se „condensează” sub forma a ceea ce Nicolas Abraham și Maria Torok numeau **criptă** („îngroparea unei trăiri rușinoase indicibile”) și **fantome transgeneraționale**¹ („efectele secretelor familiale de-a lungul generațiilor”).

Fantomelile sunt „o formațiune a inconștientului care are drept particularitate faptul că nu a fost niciodată conștientă, căci a fost produsă de trecerea de la inconștientul unui părinte

¹ Claude Nachin, „L'œuvre de Nicolas Abraham et Maria Torok” („Opera lui Nicolas Abraham și a Mariei Torok), *Santé mentale.fr (Sănătate mintală)*, 30.03.2010.

la inconștientul unui copil¹.“ Ele sunt generate de această criptă în care „rămân indicibile, ca niște bufnițe, într-o vigilență neîntreruptă, **cuvinte îngropate de vii**. Toate cuvintele care n-au putut fi spuse, toate scenele care n-au putut fi rememorate, toate lacrimile care n-au putut fi vărsate“, adaugă autoorii. Fiecare secret este o criptă care va deveni fantomă. Ea se naște din ceea ce a constituit, pentru un predecesor, o suferință atât de puternică și atât de angoasantă încât a provocat o falie narcisică insuportabilă. Aceste fantome sunt de toate felurile: decesul unui copil sau al unor părinți dispăruți prea devreme, secrete privitoare la origini, traume sexuale, deturnări ale moștenirii, secrete referitoare la sinucideri (mai ales în familiile foarte pioase), toți soldații morți în război (imaginile luptătorilor din războiul dintre 1914-1918 obsedează încă numeroase familii) și – din cauza războaielor – persoane suferind de **sindromul supraviețuitorului** etc. Transmitterile inconștiente sunt cele care transformă o criptă în fantomă la generația următoare. În inconștientul nostru, fantomele se exprimă în felul lor, cum au făcut-o la predecesorii noștri. Secretele, mult mai mult decât bieții defuncți, îi condamnă pe descendenți să fie obsedați de aceste viduri. Didier Dumas demonstrează că aceste fantome pot exista și se pot exprima în secret de-a lungul a paisprezece generații! În cursul unei terapii, este esențial să li se explice pacienților această noțiune de fantome, care are un impact puternic asupra vieții lor: depresia, anumite comportamente și somatizări de neînțeles. Uneori ele constituie singura explicație.

¹ Nicolas Abraham și Maria Torok, *L'Écorce et le noyau* („Scoarța și miezul“), Aubier, 1978; reeditare – Flammarion, 1987, p. 96.